

Csaba László: "Van egy gyenge, felfuvalkodott, impotens államunk"

"A társadalom azért reagál minden változásra elutasítóan, mert az orránál fogva vezetik"

[Szentkirályi Balázs](#)

2008. november 07., 07:30

Távozzon a kormány, ne halogassuk tovább az adócsökkentést, és építsük le az államot - fejtette ki lapunknak adott interjújában Csaba László közgazdász. Az akadémikus szerint a magyarországi válságot időben meghozott reformokkal és egy hiteles kormánnyal el lehetett volna kerülni. A Közép-európai Egyetem tanára a Fidesz parlamenti populizmusát is ostorozta.

Barack Obama gazdaságpolitikai elképzelései szimpatikusabbak, vagy a világgazdaságnak jobb lett volna McCain?

A megválasztott elnök programja a klasszikus állami intervencionizmusra épül, ami mindig és mindenhol megbukott a világban, nem lehet vele előre jutni. [Obama receptje](#) elhúzódó recesszióhoz vezet. McCain jobb lett volna a világgazdaságnak, mert nem folytatna fiskális és monetáris expanzióra épülő politikát, ami fenntarthatatlan. Bush katasztrófapolitikájáért azonban McCainnek kellett megfizetnie. Nem lehet egyszerre kiadásokat növelni és bevételeket csökkenteni, amit Bush tett.

A pénzügyi szocializmus újraéledése fenyegeti az USA-t?

Az USA költségvetését legutóbb egy demokrata elnök, Bill Clinton egyensúlyozta ki.

De hozzá valamivel közelebb állt a kapitalizmus, mint Obamához.

[Larry Summers](#) volt pénzügyminiszter vagy John Taylor stanfordi professzor, akik Obama lehetséges pénzügyminiszter-jelöltjei nem a baloldaliságukról és az eszement költekezésről híresek.

Most ideológiától függetlenül mindenhol államosítások zajlanak, ez azért nem megnyugtató.

Az USA-ban azok a szabályok és intézmények sem működtek, amelyekről a kongresszus már törvényt alkotott. A Bush-adminisztráció bizonyos értelemben a lovak közé dobta a gyeplőt, máshol meg túl nagyra növelte az államot. A rendőr sem csukja be a szemét, ha közlekedési szabálytalanságot lát. Ebben a helyzetben az államot és a piacot együtt kell erősíteni.

Amerikai és fejlődő országok tapasztalatai alapján azt gondolom, hogy piac szabályozás nélkül nem tud

működni, mert az önérdék nem felvilágosult. Azért kell bíró a meccsre, mert nem lehet az, hogy az egyik játékos maga a bíró. Az már más kérdés, hogy ez milyen módon jön létre. Ugyanis a szabályozást nem feltétlenül államoknak kell létrehozniuk vagy működtetniük. A szabályozásban az elmúlt években jóval lassabb volt az előrehaladás, mint amit a piac fejlődése megkövetelt volna, részben ez okozza most a gazdasági problémákat.

Intézményeket kellett létrehozni, a felügyeletet kellett volna fejleszteni, így elkerülhető lett volna a mostani államosítási hullám. Az intézmények erősítésében a szabályozás fontosságát kell látni, ami távolról sem állami szabályozást vagy állami ügyintézkést jelent.

Mi a helyzet itthon? Itt mit kellene tenni?

Nálunk másként kellene kezelni a válságot. Van egy gyenge, de felfuvalkodott, impotens állam, amit le kell fogyasztani, és potenssé kell tenni. Ilyen értelemben a hazai válságkezelés [ellentétes reakciósorozatot](#) igényel, mint a külföldön látott lépések.

Ezek szerint a Fidesz - kormánnyal ellentétes - külföldi minták alapján adócsökkentést követelő válságkezelő javaslatai sem elfogadhatóak?

Nyilvánvaló, hogy Magyarország kilóg a sorból a deficit- és adósság dinamika miatt, amit meg kell változtatni, ehhez a [kiadások lefaragására](#) és államreformra lenne szükség. A válság hosszabb távú kezeléséhez azonban nem elegendők a megszorítások, reformok is kellenek.

Adócsökkentés is kellene?

Azt gondolom, hogy igen.

Mit szól a kormány eddig megtett lépéseihez? Nemrég például kikelt az IMF készenléti hitele kapcsán.

Rövid távon azt kell látni, hogy ha ezen az áron sikerült a forint árfolyamát stabilizálni és életet lehelni a Budapesti Értéktőzsdébe, akkor [nem jártunk olyan rosszul](#), mert a legnehezebben túljutottunk.

A történetek ennek ellenére jelzik: a kormány felkészületlen és kapkod. Azért kellett az IMF-hez fordulni, mert a kormány bepánikolt, pedig el lehetett volna kerülni a dolgot.

Magyarországon nem reformkorszak volt 2006 és 2008 márciusa között, hanem verbalizmus zajlott
(Fotó: Györffy Anna)

Jobb lett volna előbb felkészülni, hitelesebb politikát folytatni, reformokat végrehajtani, amivel el lehetett volna kerülni azt, hogy a nemzetközi lapok címlapján díszelgünk a legsebezhetőbb országok között.

Elfogadom, hogy az utolsó pillanatban nem volt jobb lépés, innen megközelítve [helyes volt az IMF-hez fordulni](#), különben bedőlt volna a forint. Ha azonban pár hete a pénzügyminiszter nem terjeszt be egy teljesen hiteltelen költségvetést, ha az MNB és az Állami Számvevőszék figyelmeztetéseit a kormány korábban komolyan veszi, akkor nem jutunk ide.

Az utóbbi hetekben többször is kifejtette, hogy a válság háttérében korábban elkövetett hibák sora áll. Meddig érdemes visszamenni az időben a felelősök keresésében?

Természetesen vissza lehetne menni a minimálbér megduplázásához, ami még 2001-ben a Fidesz-kormány idején történt. A sor folytatható a 2002 óta tartó ígéretéssel és költekezéssel, de azért 2008-ban a hét évvel ezelőtti gazdaságpolitikai lépéseket hibáztatni mai helyzetünkért mulatságos lenne.

Akkor menjünk vissza csak néhány évet, mondjuk a legutóbbi választások időszakáig. Az [utóbbi hetek eseményei](#) - az állampapír piac befagyása, a tőzsde és a forint gondjai - magyarázhatók a 2006-ban elkövetett hibákkal? A konvergenciaprogram csak a fiskális egyensúly megteremtésére

koncentrált, a kiigazítás szerkezete rossz volt és egyetlen strukturális reform sem történt...

A konvergenciaprogram tartalma az "EU-s téncrendből" következik, ez nagyjából rendben volt, azonban jellegéből fakadóan nagyon szűk volt a tartalma, a költségvetés rendbetételére és az inflációra, az adósság mértékére koncentrált. Ez azonban kevésnek bizonyult, és ezt már akkor is lehetett tudni. A hosszabb távú nemzeti fejlesztési stratégiát ez nem tartalmazta, ennek létrehozása a kormány feladata lett volna.

2006 nyarán a befektetők eladták a magyar állampapírok közel felét, üzleti szinten jelezték, hogy ez így nem megy tovább. Ekkor jött a konvergenciaprogram.

Magyarországon nem reformkorszak volt 2006 és 2008 márciusa között, hanem verbalizmus zajlott. A szerelemnek is egy fontos része, hogy különféle fogadkozások hangzanak el, de nem merül ki benne. Az elmúlt években a pótcselekvések domináltak, ilyen volt a többi között a "száz tyúklépés" program és a többi is, kezdve a jóléti rendszerváltástól 2002-ben.

Amit az elmúlt években láttunk, egy tûzijátékra hasonlított: mire az egyik petárda fényei kihunytak, már fellöttek a következőt. A petárda itt egy-egy újabb program volt, amiből minden hétre jutott egy. Ebben az időszakban a konvergenciaprogramot leszámítva nem történt semmi olyan, ami korlátozta volna az állam méretét.

A kiigazítás tûzoltás volt, azonban ennek az irányai nem voltak megfelelőek, ráadásul 2007-ben is a magyar hiány volt messze a legnagyobb az OECD-ben. A környező országok közben úgy növekedtek nálunk négy-ötször gyorsabban, hogy az államadósságuk meredeken csökkent, de legalábbis nem nőtt. A magyar teljesítmény katasztrofálisan gyenge volt.

Az egészségesebb szerkezetű kiigazítást nem az lehetetlenítette el, hogy a hiány 2006-ban meghaladta a kilenc százalékot, és ha nem kezdenek bele nyáron a kiigazításba, akkor év végére elérte volna a 11 százalékot? Ha nem ekkora a hiány, akkor egyszerre lehetett volna csökkenteni az állam bevételeit és a GDP-arányos deficitet is, ahogy ezt például az írek vagy a finnek tették. Ők azonban jóval alacsonyabb hiányszintről kezdtek neki a kiigazításnak. A kormány azt mondja: a magas hiányszint miatt tûzoltásra volt szükség, nem volt idő reformokra.

Nem volt idő? Az első világháború csak négy évig tartott, a másodikat a hiroshimai bombázással együtt hat év alatt befejezték.

Ha a politika nem a következő évtizedről, hanem csak a jövő hétről szól, akkor valóban semmire nincs idő. Csak így nem érdemes csinálni.

Ha 2006-ban a kiigazítás az állami újraelosztás csökkentésére fókuszált volna, akkor nem jutottunk volna el idáig?

Kisebb és jobban szervezett állammal nem itt tartanánk. Azonban nem voltak meg a forgatókönyvek, melyek mentén 2006-ban el lehetett volna indulni, sőt a legitimáció sem, hiszen az MSZP választási programja és a kormány programja merőben más volt. Hogy lehet elvárni, hogy egy csapat kiálljon egy

program mellett, melyet nem ismer pontosan, sem általánosságban sem részleteiben?

De lehet folytatni a sort: ha például az állam nem vesz fel annyi hitelt 2007-ben és 2008-ban, azaz, ha lett volna egy erőteljesebb és végiggondoltabb költségvetési kiigazítás, akkor nem érintett volna minket ilyen drasztikusan a pénzügyi

válság. Csökkent volna a kitettség és a sérülékenység, a finanszírozási támogatást ebben az esetben akár Katarból, akár az Európai Bizottságtól meg lehetett volna szerezni, ahogy például Dánia tette.

Bulgáriát nem támadták meg, pedig 25 százalék a fizetési mérleg hiánya, és az adósság háromnegyede bolgár tulajdonosi háttérrel rendelkező cégek tartozása. De rendben van a fiskális politika, az árfolyam és a növekedés is. Romániában pedig egy populist, népboldogító ígéretekkel sem mentes választás zajlik, mégsem támadták meg az országot.

Tehát nem a spekulánsok áldozatai vagyunk, hanem az elmaradt reformok és az osztogatás levét isszuk.

[Azokban az országokban](#), ahol pénzügyi válság van, mindenütt baj van az állam szerepvállalásával, a deficittel, a deficitcsökkentés struktúrájával, a fizetési képesség fenntarthatóságával, a kamatszinttel és a bizalommal. Ez a hat tényező szinte mindig összeáll, és sajnos ránk is vonatkozik. Magunknak köszönhetjük a válságot.

Nem volt idő a reformokra?

(Fotó: Györffy Anna)

részben az az oka, hogy akkor nem cselekedtünk megfelelően.

2002 óta folyamatosan sodródunk, de 2006-ban még lehetett volna mozdulni. Ami most történik velünk, annak nagy

A kormánynak le kellene mondania?

Igen, [előre hozott választásra](#) lenne szükség, amit össze lehetne kötni a tavaszi európai parlamenti választással.

Két kérdés merül fel: az egyik, hogy nem okozna-e még nagyobb káoszt ha bejelentenék, hogy előre hozott választások lesznek Magyarországon, ami a kormány távozását vetítené előre. A másik, hogy a várható győztes válságkezelő programját nem látjuk, sőt több jeltől inkább arra lehet következtetni, hogy a Fidesznek most nincs is kedve átvenni a hatalmat.

A piacok az elmúlt hetekben jelezték, hogy mit gondolnak a [kormány hitelességéről](#). Csak sodródást látunk, ezért azt gondolom, hogy egy cselekvőképes kormány a mostaninál jobb lenne. A Fidesz

győzelmét továbbra sem tartom biztosnak, általában az történik, hogy nyert helyzetből veszít a jobboldal, ez történt 2002-ben és 2006-ban is. Nem mernék fogadni a Fidesz nagy arányú választási győzelmére.

A Fidesz hivatalos programját nem tartja üres közhelygyűjteménynek, ami gyakorlatilag minden konkrétumot nélkülöz? Erre van most szükségünk?

Az Erős Magyarország valóban nagyon kevés. Gyakorlatilag ugyanazzal van tele, mint a másik oldal hasonló kiadványai. Azonban azt is látom, hogy a Fideszben több műhely dolgozik különböző programokon, és vannak reményt keltő elképzelések közöttük. Nem lehet egyöntetűen azt mondani, hogy minden fideszes szakember etatista populizmusban gondolkodik.

Az is igaz, hogy a párt körül tevékenykedő gazdasági szakemberek mondandója sokszor eltér a Fidesz parlamenti képviselőinek a mondandójától. Ez utóbbiak valóban a rövid távú népszerűség szempontjai szerint cselekednek, és nem gondolják meg a fölvetéseik következményeit. Ilyen volt nyáron a [jövedéki adó és az áfa csökkentésének terve](#).

Most sem tetszik nekik a kormány megszorító válságkezelése, a reálbérek befagyasztása és a [13. havi juttatások visszafogása](#).

Valóban jajonganak a történéseken, de az állam karcsúsítását hol máshol lehetne elkezdni? Perverz az a helyzet, hogy a közszolgálatban dolgozók 20 százalékkal többet keresnek, mint a versenyszférai dolgozói. Ez a szám 2002-ben még 35 százalék volt, ami lassan leolvadt 20 százalék alá, jövőre pedig esetleg csak 15 százalék lesz, vagy 13. Ilyen értelemben az érdekképviselőknek abban igazuk van, hogy a közsféra pozíciói folyamatosan romlottak, de még mindig jobb a helyzetük, mint másoknak, ami irreális.

A társadalmi ellenálláson nem bukna el egy következő kormány összes államreformterve?

A társadalom hosszú ideje azért reagál minden változásra elutasítóan, mert az orránál fogva vezetik. Az embereket átverik, nincs őszinte beszéd, nincs hitelesség és nincs semmiféle távlat. A társadalmat igenis rá lehet venni áldozathozatalra, ha látja az értelmét, és azt, hogy mi lesz az eredménye a felvállalt nehézségeknek.

Ezek szerint nem tartja a magyarokat notórius államfüggőnek?

Ha lenne egy ciklusokon átívelő, nemzeti, fejlesztési stratégia, azt gondolom, hogy végrehajtható lenne. Ami ehelyett történik, az állandó összevisszaság, az joggal vált ki ellenállást. A magyar társadalom igenis jól együtt tud élni mindenféle nem állami jellegű szolgáltatások sorával. A közszolgáltatások privatizálása már egy évtizede zajlik, a versenyszektor Magyarországon nagyon is sikeres. Az állam további leépülésétől az emberek azért tartanak, mert nem bíznak a folyamatok levezénylőiben.

Az államon élősködő cégek - például a MÁV - és az államtól függő vállalkozásoknak nem érdekük a leépítés és a karcsúsítás. Ezek igen erős rétegek, erős érdekképviselőkkel, melyek önelölt módon

azonosítják magukat a társadalommal. Valójában ők hitetik el sokakkal, hogy a lakosság nem tud megenni a közsféra gyámkodása nélkül, közben pontosan nekik van szükségük például az átláthatatlan közbeszerzésekre, a nagy és alacsony hatékonysággal működő államra.